

INFORMACIONS

Equipaments i serveis del Parc

Fonts d'aigua potable. Jocs infantils. Jocs gent gran. Jocs gimnàstics. Porteres de futbol. Pista de monopatins. Pistes de petanca. Taula de ping-pong. Aparcament de bicicletes.

Equipaments situats en el Parc

Casa de les Aigües. Casal d'Avis Casa de la Mina.

Activitats

El recinte modernista de la Casa de les Aigües és visitable per a grups i entitats i disposa d'espais per a la realització de cursos, reunions i trobades. Per a concertar qualsevol visita i/o activitat, poseu-vos en contacte amb l'Ajuntament (93 572 64 74).

Recomanacions

Utilitzeu les papereres. Observeu la vegetació sense malmetre-la. No feu sorolls innecessaris. Cuideu el Parc, com si fos casa vostra.

Per a més informació:

Àrea Metropolitana de Barcelona. Servei de Promoció i Conservació de l'Espai Públic. www.amb.cat

DADES TÈCNiques I ESTADÍSTiques

Superfície: 3 ha

Inauguració: 1992

Projecte: Antoni Cortina i Jordi Solé, arquitectes

Població de Montcada i Reixac 2011: 34.232 habitants

COM ARRIBAR AL PARC

Amb autobús:

96 Barcelona (metro Sagrera) – Montcada (Masrampinyo)

103 Montcada – Cementiri de Collserola (dissabtes i festius)

155 urbà: Can Cuiàs – Santa Maria de Montcada

Amb ferrocarril: RENFE, estació de Montcada Bifurcació.

Amb vehicle privat: Per la carretera de Barcelona a Puigcerdà (C-17). A la cruïlla d'entrada a Montcada girar a la dreta i passar el pont sobre la via. Seguir pel carrer de la Bifurcació i l'avinguda de la Unitat. El Parc és a la dreta, passat el camp de futbol.

Parc de les Aigües

L'aigua és l'argument

© ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA
Direcció de Serveis de l'Espai Públic

COORDINACIÓ, RECERCA I TEXTOS
Servei de Promoció i Conservació
Lluís Planes i Sant-romà, geògrafa

DISENY GRÀFIC
Oficina de Disseny
Enric Folch i Úrsula Solans

CORRECCIÓ DE TEXTOS
Manel Carvera i Gallemí, títolig

INVENTARI DE VEGETACIÓ I PLÀNOLS
Pilar Monsonet i Montes, biòloga
Roser Vives de Delàs, enginyera agrònoma

FOTOGRAFIA
Ernest Costa i Savoia

COL·LABORACIONS
Museu Municipal de les Malteses
Fundació Cultural Montcada

IMPRESSIÓ
Agpograf

Àrea Metropolitana
de Barcelona

SITUACIÓ

L'indret

Molt proper al centre de Montcada, a recer del turó del mateix nom i damunt les fèrtils terres al·luvials del marge dret del Besòs, el Parc neix en un indret on les aigües han estat històricament generoses. Aquest paratge, vinculat a la presència de dos elements emblemàtics per a l'aprofitament de l'aigua (el rec Comtal i el recinte dels pous) i fragmentat pel pas del tren i el pont sobre la via, s'ha vist revalorat i dignificat amb la presència del Parc. La seva recuperació es completarà quan s'enderroqui el pont, es soterrin les vies per al pas del tren d'alta velocitat i es restauri definitivament el recinte dels pous.

El Parc i la ciutat

Entre l'avinguda de la Ribera (E), l'avinguda de la Unitat (O), el carrer dels Horts (N) i una zona d'equipaments municipals (S), el parc de les Aigües és l'únic espai verd proper al centre de Montcada.

Forma part del barri de Can Sant Joan (nascut els anys 20 amb les cases dels ferroviaris i dels treballadors de la fàbrica Asland) i limita amb el de la Ribera. Aquests barris, aïllats durant molt temps pel pas del Rec i de la via, han trobat en el Parc un espai vital per a la relació i l'esbarjo.

LA HISTÒRIA

De les Aigües de Montcada al parc de les Aigües

La proximitat del riu i la qualitat que fins fa pocs anys tenien les seves aigües, explica la presència d'instal·lacions històriques per a la captació de cabals. Aquestes constitueixen el conjunt anomenat Aigües de Montcada, que va perdurar gairebé tres segles i va tenir el màxim esplendor durant el segle XIX. El 1989 va ser clausurat per la pèrdua de qualitat de l'aigua. Gràcies a la seva presència, l'espai del Parc s'ha pogut salvar dels usos urbans i industrials que l'envolten.

Un patrimoni valuós: Les instal·lacions de les Aigües de Montcada

El rec Comtal, el Reixagó, les mines i els pous de Montcada

Durant el segle XIX, aprofitant les restes d'una antiga obra romana, els comtes de Barcelona van construir un canal per regar els camps i moure els molins fariners. **El rec Comtal** s'originava a Montcada, prenent les aigües superficials del Besòs, i arribava a Barcelona pel marge dret del riu, en un recorregut descobert i sinuós, entre àlbers i pollancrees.

Les freqüents sequeres recomanaven la recerca de nous cabals per a l'abastament de la ciutat. En temps de Jaume I, es va fer el primer intent d'aprofitar el Rec per al subministrament d'aigua potable. Però, fins el 1704, no es desvià una part del cabal cap a Canaletes, per tal de nodrir les fonts públiques de Barcelona.

Malgrat això, la manca d'aigua persisteix i els problemes s'agreu. Així, el 1778, durant el regnat de Carles III, s'emprenen noves accions per augmentar els cabals de la sèquia. Es decideix aprofitar les aigües subàlvies del Besòs, obrint galeries sota la llera i configurant la **mina de Montcada**, que amb una longitud de 1.430 m x 2 d'amplitud i 2 d'alçada acabava en el **Reixagó** o casa de la Mina. En aquest punt se separaven les aigües entre l'Ajuntament de Barcelona d'una banda i els regants i propietaris dels molins de l'altra, i s'originava el rec. Per fer arribar l'aigua a les fonts de Barcelona, el 1825, es construí la mina Baixa de Montcada.

La mina Baixa, d'uns 10 km de longitud, s'iniciava en el Reixagó, es dirigia cap a Barcelona, passava per la dreta de l'Eixample i acabava en el repartidor de Jesús, des d'on es distribuïa a la part baixa de la ciutat (les aigües de la font de Canaletes, del Portal de l'Àngel i de la Porta Ferrissa, entre d'altres, venien del Reixagó).

En el segle XIX les prolongades sequeres minvaven els cabals i provocaven greus perjudicis a la població. Per a resoldre aquests problemes l'Ajuntament de Barcelona va construir, prop del riu, una planta per a captació i tractament de cabals subterranis. Es tracta del conjunt d'edificis i instal·lacions dels **pous de Montcada**, d'estil modernista, edificats el 1879 segons projecte de l'arquitecte municipal de Barcelona Antoni Rovira i Trias.

Com a complement de les instal·lacions de captació i bombeig de l'aigua, es varen construir uns grans vivers d'arbres i jardineria per a la ciutat.

Les aigües de Montcada eren molt apreciades per la seva qualitat i durant els anys 30 el Reixagó era també un lloc tradicional de trobada i d'activitats de lleure, com la pesca d'anguiles o les divertides curses de natació que es feien al Rec.

Rodoli popular: *"Aigua fresca i regalada de la mina de Montcada"*

A partir dels anys 50, les onades immigratòries desbordaren la vila, provocant un enorme creixement de la població. La carència d'espais lliures urbans (parcs, jardins i places) era total. El 1965 es va suprimir definitivament el subministrament d'aigua potable procedent del Rec Comtal, i el 1989 els nivells de contaminació del Besòs van obligar al tancament dels pous. Les generoses aigües de Montcada, que durant 1.000 anys llargs ens havien regalat la seva frescor, passaven a ser part de la història.

Aquest procés va convertir l'entorn del rec i dels pous de Montcada en un erm, sense cap ús concret, on es col·locaven equipaments i infraestructures, que amenaçaven i fragmentaven l'indret. El 1981 es va construir l'escola i el 1985 el pont. Finalment, la disponibilitat d'alguns retalls d'espai lliure i la forta demanda social de zones verdes, van fer néixer la idea del Parc. Avui, el parc de les Aigües és una peça singular de la Xarxa de Parcs Metropolitans i l'espai verd urbà més notable de la vila de Montcada i Reixac.

COM ÉS EL PARC

L'aigua ha estat el principal element que ha donat forma a aquest territori, i és també l'argument bàsic i el fil conductor del Parc. El rec Comtal i el recinte dels pous, a banda i banda de la via del tren, presideixen i posen en valor els seus dos sectors.

Crear un Parc en un indret afectat per tants impactes negatius (el tren, les pedreres, l'Asland, el pont) no és un repte senzill. Un objectiu important ha estat minimitzar-los, per tal que els usuaris gaudeixin de la sensació de trobar-se en un món a part, en un

ambient natural, endreçat i tranquil. Avingudes arbrades i un pas de vianants sota la via uneixen fragments i ordenen accessos. Petites dunes, recobertes de les mateixes plantes que colonitzen el turons veïns (com la ginesta, el romaní i l'espígol) amaguen a la vista els elements inadequats.

La vegetació arbòria forma una comunitat vigorosa i ben establerta, d'aspecte general obert i distribució irregular, en petits grups. Predomina les espècies autòctones i els caducifolis. Cal destacar la presència de taques denses d'arbres preexistents (plàtans, oms, pollancrees, freixes, moreres, lledoners i robinies), que sobresurten de la resta.

Zona A. El rec Comtal

La casa de la Mina i el primer, i ara quasi l'únic, tram descobert del rec Comtal, són el principal centre d'interès d'aquesta part del Parc, entre la via i l'avinguda de la Unitat.

El Reixagó o casa de la Mina és un edifici construït en temps del rei Carles III, situat enmig d'una frondosa arbreda, des del qual es feia la partició de cabals entre el rec Comtal i la mina Antiga de Montcada. Per sota, surt a l'exterior la conducció d'aigües que originava el Rec. A la façana, una làpida n'explica els antics usos i la data de construcció (finals del segle XVIII). La doble alineació de plàtans que seguia el camí fins a la porta és un signe clar de la seva importància en el passat.

Casa de la Mina

Rec Comtal

Feixes mantingudes per travesses de tren, col·locades al llarg del canal, són alhora bancs i jardineres des d'on es domina l'aigua i l'activitat que es genera al seu entorn. La resta és un conjunt de petits espais, més protegits, per passejar o reposar sota els arbres i entre les dunes.

Zona B. Els pous

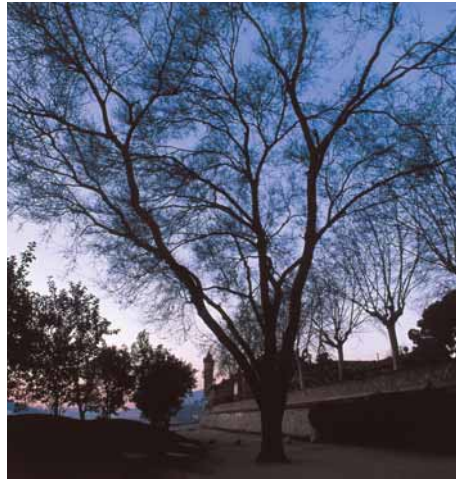
Aquest sector del Parc, entre la via del tren i l'avinguda de la Ribera, pren el seu nom del recinte dels pous i n'és privilegiada avantsala.

Prop de la via, les dunes i la vegetació creen indrets tranquils de passeig i estada, dotats d'un ambient d'abandonament acurat. Alguns blocs de pedra encastats al terreny, barrejats amb la vegetació, com si els hagués deixat allà una crescuda del riu, contribueixen a donar aquesta imatge. A la part baixa, entre les dunes més altes i l'avinguda de la Ribera, hi ha una gran esplanada per a activitats a l'aire lliure.

Alzines i pins fan que es mantingui el verd, quan el fred de l'hivern despulla els caducifolis. Entre aquests n'hi ha alguns de remarcables com el freixe, davant de la duna central, i les morenes i pollancrees, prop del recinte dels pous.

L'Om Forcat, arbre singular que hi havia prop de l'entrada sud-est del Parc, va morir a la primavera del 2001 i ha estat substituït per un nou om, sa i vigorós. Amb aquesta magnífica poesia d'Antonio Machado li volem retre un darrer homenatge i també, amb els últims versos d'esperança, desitjar llarga vida al nou arbre.

A UN OLMO SECO

*Al olmo viejo, hendido por el rayo
y en su mitad podrido,
con las lluvias de Abril y el sol de Mayo,
algunas hojas verdes le han salido.*

*Un musgo amarillento
le mancha la corteza blanquecina
al tronco carcomido y polvoriento.
Ejército de hormigas en hilera
va trepando por él, y en sus entrañas
urden sus telas grises las arañas.
Antes que te derribe, olmo del Duero,
con su hacha el leñador, y el carpintero
te convierta en melena de campana
lanza de carro o yugo de carreta;
antes que rojo en el hogar, mañana,
ardas de alguna misera caseta,
al borde de un camino;
antes que te descuaje un torbellino
y tronche el soplo de las sierras blancas;
antes que el río hasta la mar te empuje
por valles y barrancas;
olmo, quiero anotar en mi cartera
la gracia de tu rama verdecida.
Mi corazón espera
también, hacia la luz y hacia la vida,
otro milagro de la primavera.*

Les vistes

Des del pont, si el dia és clar, es gaudeix d'una àmplia panoràmica. De NE a SE la serralada de Marina: turó del Pi Candeler (460 m); turó de Moià (242 m), amb antenes al cim; torre dels Frases, antiga masia a l'entrada de la Vallensana; i, davant del Parc, el puig Castellar (303 m), on es troba el poblat ibèric del mateix nom. Al peu de la serralada, el Besòs segueix el seu camí final cap al mar. A ponent, la silueta de Torre Baró es retalla a la carena de Collserola; més a prop, el turó de Montcada i la fàbrica de ciment s'alcen damunt del Parc. Al nord (seguint la direcció de la via), les muntanyes de la serralada Pre-litoral (Sant Llorenç del Munt, la serra de l'Obac, els cingles de Bertí i el Montseny) es dibuixen a l'horitzó.

LLOCS PROPER D'INTERÈS

L'estació de captació de la Societat General d'Aigües de Barcelona

Es tracta d'un recinte d'estil modernista, construït el 1878, format per tres edificis i una torre envoltats de jardins. L'autor del projecte va ser l'arquitecte Antoni Rovira i Trias. El primer edifici consta de tres grans sales (la dels pous, la de les calderes i la de les màquines de vapor).

Casa del director

Pous, calderes i màquines, encara ben conservats, són autèntiques joies de l'arqueologia industrial. En el segon edifici, hi ha la sala de control amb una gran piscina per a verificar el rendiment dels pous. El tercer edifici era la casa del director. El 1989, després de més d'un segle de funcionament, la creixent contaminació de les aigües va obligar al tancament dels pous.

Màquina de vapor

Caldera

El turó de Montcada

El turó de Montcada, contrafort de la serra de Collserola de 296 metres d'alt, ha viscut importants esdeveniments de la història de Catalunya.

L'inexpugnable **castell de Montcada** s'alçava dalt del cim (probablement sobre un emplaçament ibèric anterior), dominant l'antiga via romana i el camí ral. Se'n tenen referències documentals des del 1023, quan la comtessa Ermessenda el donà al seu

fill, el comte Berenguer Ramon I. El castell va ser origen de l'important llinatge dels Montcada i centre de la baronia del mateix nom. Entre altres batalles, el 1223, sofrí el setge de Jaume I. L'any 1387, Sibila de Fortià, reina de Catalunya-Aragó, quarta i última esposa del rei Pere III, El Cerimoniós, hi va ser reclosa durant un temps; allà rebé la visita de Pero de Luna, futur papa Benet XIII.

El castell perdurà fins el 1713, quan, com molts altres castells roquers de Catalunya, fou enderrocat per ordre del Felip V.

Crònica o Llibre dels Feits del rei en Jaume

"E el castell de Montcada és aital, que havent allí bon bastiment, si per fam no era, no es poria pendre per neguna host, car d'aigua ells n'han prou en la costa del castell, d'una font que hi neix d'una part vera tramuntana; e null horn no la'ls pot tolre, si el castell no pren."

La **capella romànica** de la Mare de Déu, al costat del castell (documentada el 1134), subsistí fins el 1808. En aquest cas, van ser les tropes napoleòniques les protagonistes de la destrucció. Un segle més tard, el 1908, la colònia d'estiuejants va fer aixecar una nova ermita, projectada per l'arquitecte barceloní Enric Sagnier. Amb l'establiment al turó de la fàbrica Asland (1917) l'ermita desaparegué definitivament.

La fàbrica de ciment Asland, instal·lada al turó per tal d'extreure'n material, va comportar canvis importants en el destí del municipi. Amb ella, Montcada va iniciar el procés d'industrialització, alhora que deixava de ser destí preferent d'estiueig de la burgesia barcelonina. L'explotació de les calcàries del turó ha contribuït notablement a desdibuixar el paisatge de la vila i ha destruït una muntanya que era alhora referència històrica, fita paisatgística i indret tradicional de trobada dels montcadencs.

Les primeres extraccions de l'Asland. L'ermita encara és dalt del Turó. Tocant al riu, la zona actual del Parc amb les instal·lacions de les Aigües de Montcada

Data aproximada: poc després de 1917

Ermita de la Mare de Déu del Turó

Data aproximada: entre 1908 i 1917

Cova al cim del Turó, 1919

Arbres del Parc

Els perennifolis

Verds tot l'any amb fulles planes i més aviat petites de cutícula dura, fosca i brillant, per poder resistir temporades de sequera. N'hem distingit tres grups principals:

Palmeres

Vegetals de tronc únic, sense ramificar, amb fulles i flors que neixen de l'extrem.

- 1 *Butia capitata*, **bútia**

Pins i altres coníferes

Plantes resinoses, amb fulles petites, estretes i allargades de cutícula molt dura.

- 2 *Pinus halepensis*, **pi blanc**
- 3 *Pinus pinea*, **pi pinyer**

Altres perennifolis

- 4 *Eucalyptus camaldulensis*, **eucaliptus de fulla estreta**
- 5 *Magnolia grandiflora*, **magnòlia**
- 6 *Quercus ilex*, **alzina**

Els caducifolis

Molt variables amb el pas de les estacions, adaptats a llocs amb aigua abundant, de fulles més o menys grosses que cauen a la tardor.

- 7 *Acer negundo*, **negundo**
- 8 *Aesculus hippocastanum*, **castanyer d'Índia**
- 9 *Celtis australis*, **lledoner**
- 10 *Cercis siliquastrum*, **arbre de l'amor**
- 11 *Ficus carica*, **figuera**
- 12 *Fraxinus angustifolia*, **freixe de fulla petita**
- 13 *Juglans regia*, **noguera**
- 14 *Morus alba*, **morera blanca**
- 15 *Platanus x hispanica*, **plàtan**

- 16 *Populus alba*, **àlber**
- 17 *Populus x canadensis*, **pollancre del Canadà**
- 18 *Prunus cerasifera* 'Pissardi', **pissardi**
- 19 *Pyrus communis*, **perera**
- 20 *Quercus cerrioides*, **roure cerrioide**
- 21 *Robinia pseudoacacia*, **robinia**
- 22 *Tilia platyphyllos*, **tell de fulla gran**
- 23 *Tilia tomentosa*, **tell argentat**
- 24 *Tipuana tipu*, **tipuana**
- 25 *Ulmus pumila*, **om de Sibèria**

Arbusts i altres plantes

- 1 *Agapanthus africanus*, **flor de l'amor**
- 2 *Bambusa sp.*, **bambú**
- 3 *Barberis vulgaris*, **coralet**
- 4 *Canna indica*, **canya d'Índia**
- 5 *Cotoneaster sp.*, **cotoneàster**
- 6 *Escallonia rubra*, **escal·lònia**
- 7 *Euonymus japonicus*, **evònim del Japó**
- 8 *Euryops pectinatus*, **margarida**
- 9 *Hedera helix*, **heura**
- 10 *Iris sp.*, **lliri**
- 11 *Juniperus horizontalis*, **ginebró del Japó**
- 12 *Laurus nobilis*, **llorer**
- 13 *Lavandula sp.*, **espigol**

- 14 *Ligustrum lucidum*, **troana**
- 15 *Lonicera japonica*, **lilgabosc japonès**
- 16 *Lonicera nitida*, **lilgabosc de Xina**
- 17 *Nerium oleander*, **baladre**
- 18 *Ophiopogon japonicus*, **cintes**
- 19 *Parthenocissus quinquefolia*, **vinya verge**
- 20 *Pittosporum tobira*, **pitospor**
- 21 *Pyraantha sp.*, **piracant**
- 22 *Retama sphaerocarpa*, **ginestera borda**
- 23 *Rhamnus alaternus*, **aladern**
- 24 *Rosmarinus officinalis*, **romani**
- 25 *Spartium junceum*, **ginesta**
- 26 *Teucrium fruticans*, **teucri blau**
- 27 *Viburnum tinus*, **marfull**